

Ministru komitejas

Ieteikums Nr. CM/Rec(2013)2 dalībvalstīm

par bērnu un jauniešu ar invaliditāti pilnīgas iekļaušanas sabiedrībā nodrošināšanu

*(Pieņēmusi Ministru komiteja Ministru vietnieku 1181. sanāsmē
2013. gada 16. oktobrī)*

Eiropas Padomes Ministru komiteja,

ievērojot Eiropas Padomes statūtu 15. panta b) punkta noteikumus;

ņemot vērā Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvenciju (ELS Nr. 5) un Eiropas Sociālo hartu (tās pārskatīto variantu, ELS Nr. 163);

ņemot vērā Apvienoto Nāciju Organizācijas Bērnu tiesību konvenciju un Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvenciju par personu ar invaliditāti tiesībām;

ņemot vērā Ministru komitejas Ieteikumu Nr. CM/Rec(2006)5 dalībvalstīm¹, ko dēvē par Eiropas Padomes Rīcības plānu invaliditātes jomā 2006.–2015. gadam, Jauno stratēģiju un Eiropas Padomes Rīcības plānu sociālās kohēzijas jomā, ko 2010. gadā pieņēma Ministru komiteja, un Eiropas Padomes 2012.–2015. gada stratēģiju bērna tiesību jomā², kas pieņemta 2012. gadā;

tā kā

1. visi bērni un jaunieši Eiropā – gan zēni, gan meitenes –, tostarp ar invaliditāti, tiecas pēc līdzdalības un iekļautības sabiedrībā un vēlas dzīvot kvalitatīvi, tomēr jauniešiem ar invaliditāti varētu būt grūtāk attīstīt savas sociālās un profesionālās prasmes, iegūt darbu, izveidot stipras sociālās un ģimenes saites un justies kā līdztiesīgiem pilsoņiem; šo grūtību cēlonis ir šķēršļi, ar kuriem jaunieši ar invaliditāti var sastapties jau ļoti agrīnā vecumā un kas traucē viņiem pilnībā iesaistīties sabiedrībā un realizēt savu individuālo potenciālu;

2. diskriminācija pret personām ar invaliditāti, piekļuves problēmas un pienācīga atbalsta, izredžu – tostarp mācību iespēju ziņā – un saprātīga pielāgojuma trūkums bērniem un jauniešiem ar invaliditāti bieži vien ierobežo viņu iespējas attīstīt savas spējas un dot ieguldījumu sabiedrībā; steidzami ir vajadzīga stratēģiska pieeja, kas būtu koordinēta dažādo iesaistīto sektoru starpā un kuras rezultātā bērniem un jauniešiem ar invaliditāti tiktu nodrošināta iespēja kļūt par patstāvīgiem un aktīviem sabiedrības locekļiem;

¹ Ministru komitejas Ieteikums Nr. CM/Rec(2006)5 dalībvalstīm par Eiropas Padomes Rīcības plānu personu ar invaliditāti tiesību un pilnīgas līdzdalības sabiedrībā veicināšanai: personu ar invaliditāti dzīves kvalitātes uzlabošana Eiropā 2006.–2015. gadā.

² COM(2011)171 galīgā redakcija.

---

3. attiecībā uz personām, kas pakļautas diskriminācijai vairāku iemeslu dēļ, vajadzīgi piemēroti pasākumi, kas ļautu tām pilnībā un vienlīdzīgā mērā izmantot cilvēktiesības un pamatbrīvības;

Pilnīgas piederības sabiedrībai veicināšana

4. visu personu ar invaliditāti cilvēktiesību aizsardzība un īstenošana ir katras Eiropas Padomes dalībvalsts pamata pienākums; personu, tostarp bērnu un jauniešu, ar invaliditāti tiesību pārkāpuma rezultātā daudzi no viņiem nonāk nelabvēlīgā situācijā un tiek radīti šķēršļi viņu aktīvai līdzdalībai sabiedrībā visos tās aspektos – politiskajā, ekonomiskajā, sociālajā, kultūras un brīvā laika pavadīšanas ziņā; piekļuves nodrošināšana atbilstīgi universālā dizaina principiem³ un saprātīga pielāgojuma nodrošināšana nostiprina viņu tiesības uz patstāvīgu dzīvi;

5. daudzas Eiropas valstis jau ir apņēmušās veikt deinstitutionalizāciju,⁴ tomēr vajadzīgie alternatīvie, sabiedrībā balstītie pakalpojumi, piemēram, pieejami mājokļi un atbalsta dienesti, ne vienmēr tiek sarūpēti;

6. dažiem bērniem un jauniešiem ar invaliditāti ir zems pašvērtējums, nepietiekama izglītība un ierobežotas darba iespējas, un tā rezultātā viņi var nonākt zem nabadzības sliekšņa, kad kļūst par pieaugušiem cilvēkiem; nozīmīgs veids, kā reaģēt uz šīm problēmām, ir veicināt, lai bērni ar invaliditāti jau ļoti agrīnā vecumā pildītu sociālās funkcijas, pateicoties pozitīvām rīcības programmām, stimuliem un citiem, piemēram, izglītojošiem, pasākumiem cilvēktiesību jomā, kas ir kritiski svarīgi; vienlaicīgi ir būtiski veikt kampaņas izpratnes paaugstināšanai par bērnu un jauniešu ar invaliditāti tiesībām un vajadzībām, lai veicinātu viņu iekļaušanu sabiedrībā un novērstu diskrimināciju, segregāciju un institucionalizāciju;

Līdzdalība, izvēle un lēmumu pieņemšana

7 bērni un jaunieši – gan zēni, gan meitenes – ar invaliditāti aicina dot viņiem iespēju lemt pašiem par savu dzīvi, ņemot vērā spēju attīstību, un ļaut to darīt ne tikai jautājumos, kas konkrēti attiecas uz invaliditāti, bet gan visos politiskās, sabiedriskās, ekonomiskās, sociālās un kultūras dzīves aspektos; bērni un jaunieši ar invaliditāti ir vairāk pakļauti riskam, ka tiks pārkāptas viņu tiesības; tāpēc ir svarīgi, lai vecāki, aizbildņi, pedagogi, uzticības personas, personas ar invaliditāti, aprūpētāji un pakalpojumu sniedzēji nodrošinātu iespēju bērniem un jauniešiem ar invaliditāti izdarīt izvēli jautājumos, kas skar viņu dzīvi, un sniegtu viņiem atbalstu; iespēju nodrošināšana iekļauj to, ka attiecīgā persona saprotamā un vecumam piemērotā valodā un veidā apgūst savas tiesības un pienākumus, kā arī ka sabiedrībā esošās kultūras un ētikas normas un perspektīvas tiek atklāti apspriestas;

8. tomēr saprotama un vecumam piemērota informācija bērniem un jauniešiem ar invaliditāti ir retums; bērniem un jauniešiem ar invaliditāti, viņu ģimenēm un citiem atbalsta tīkliem ir vajadzīga neatkarīga, laicīgi sniegta, atbilstoša un saprotama informācija laikos, kas ir būtiski svarīgi, piemēram, diagnozes noteikšanas brīdī vai citos būtiski svarīgos pārejas posmos, piemēram, pabeidzot mācības un stājoties darbā, lai viņi spētu veikt apzinātu izvēli;

---

³ Ministru komitejas Ieteikums Nr. CM/Rec(2009)8 par pilnīgas līdzdalības nodrošināšanu, izmantojot universālā dizaina principu.

⁴ Ministru komitejas Ieteikums Nr. CM/Rec(2010)2 dalībvalstīm par bērnu ar invaliditāti aprūpes ārpus bērnu aprūpes iestādes veicināšanu un dzīvi sabiedrībā

---

9. bērns un jauniešs ar invaliditāti, viņu ģimenes, aprūpētājus un atbalsta tīklus ne vienmēr atzīst un ievēro kā partnerus, kuri ir specializējušies šādu lēmumu pieņemšanas procesā; procedūras, kas jāievēro, lai saņemtu pakalpojumus, izstrādātu individuālos atbalsta plānus vai saņemtu aizstāvības pakalpojumus un iesniegtu sūdzības, nav ikdienas kārtībā pieejamas bērniem un jauniešiem ar invaliditāti; ir vajadzīga inovatīva, konkrētiem mērķiem paredzēta un individualizēta pieeja, lai nodrošinātu, ka bērni un jaunieši ar invaliditāti, tostarp saziņas grūtībām, garīgās veselības traucējumiem, grūtībām mācīties vai kompleksām vajadzībām, kas izriet no viņu veselības un atkarības stāvokļa, tiek uzklausi, sadzirdēti, kā arī viņu vajadzības tiek ņemtas vērā;

Atbalsts bērnu un jauniešu ar invaliditāti neatkarībai

10. galvenais bērniem un jauniešiem – gan zēniem, gan meitenēm – ar invaliditāti sniegto pakalpojumu mērķis ir dot viņiem iespēju pilnībā izmantot cilvēktiesības un būt līdztiesīgiem aktīviem pilsoņiem⁵; pakalpojumiem ir izšķiroša loma bērnu un jauniešu ar invaliditāti patstāvības, iekļautības un labklājības veicināšanā; tie ļaus bērniem un jauniešiem ar invaliditāti realizēt savu potenciālu un dot ieguldījumu iekļaujošā sabiedrībā;

11. tas, ka attiecīgās ieinteresētās puses, jo īpaši privātās un sabiedrībā balstītās aģentūras, pakalpojumu sniedzēji un vietējās vai citas sabiedriskās iestādes nedarbojas starpnozaru, koordinētā un ilgtermiņa partnerībā, vairo šķēršļus, kas liedz bērniem un jauniešiem ar invaliditāti īstenot savas tiesības; izvairīšanās no medicīniskās valodas lietošanas ne vienmēr tiek praktizēta tādā apmērā, kādā to iesaka darīt Pasaules Veselības organizācija;⁶ pārmērīga nozīme pašlaik tiek piešķirta diagnozei un atbilstības kritērijiem, kā veidam, lai noteiktu piekļuvi pakalpojumiem, un tā rezultātā daži bērni un jaunieši ar invaliditāti tiek liegti pakalpojumi, kas viņiem nepieciešami, šādā veidā nepamatoti nostiprinot invaliditātes medicīnisko modeli; ne vienmēr tiek rasta vislabākā vieta un veids ar invaliditāti saistīto pakalpojumu sniegšanai, lai ņemtu vērā dažādus indivīda dzīves aspektus, piemēram, iešanu skolā, draugus vai nodošanos sportam un kultūras, sociālo un brīvā laika pavadīšanas pasākumu baudīšanu;

12. lai tiktu galā ar dažādajiem uzdevumiem, pakalpojumu sniedzējiem pašiem ir vajadzīgs atbalsts virzībai no aprūpē balstītas pieejas uz tādu cilvēktiesībās balstītu pieeju, kas katram bērnam un jauniešim ar invaliditāti nodrošina pietiekamu atbalstu līdztiesīgi citiem īstenot savas individuālās tiesības; invaliditātes jomā šāda pāreja būs iespējama tikai tad, ja tiks ieviesti pienācīgi pasākumi un galvenajām pusēm, kas nodrošina cilvēktiesībās balstītos pakalpojumus, tiks sniegts pietiekami ilgs finanšu un materiālais atbalsts ar nolūku atvieglot pakalpojumu pieejamības nodrošināšanu un garantēt, ka pakalpojumi personām ar invaliditāti ir pieejami, tostarp gan ekonomiskajā, gan fiziskās piekļuves aspektā, kvalitatīvi, ilgtspējīgi un inovatīvi visā Eiropā;

Iekļaujoša izglītība, kas veicina pilnvērtīgu pilsoniskumu

13. visi bērni un jaunieši ar invaliditāti tāpat kā tie, kuriem nav invaliditātes, tiecas pēc izglītības, darba, profesionālās apmācības, mūžizglītības un patstāvīgas dzīves; šī ieteikuma papildinājumā ir materiāls, kas ilustrē šādu vēlmi, – vēstule, kuru par savu vēlēšanos iegūt

---

⁵ Eiropas Padomes Ministru komitejas Pamatnostādnes par bērniem piemērotu tieslietu sistēmu (kas pieņemtas 2010. gada 17. novembrī), Pamatnostādnes par bērniem piemērotu veselības aprūpi (kas pieņemtas 2011. gada 21. septembrī) un Ieteikums Nr. CM/Rec(2011)12 par bērnu tiesībām un bērniem un ģimenēm piemērotiem sociālajiem pakalpojumiem.

⁶ Starptautiskā funkcionēšanas, nespējas un veselības klasifikācija (ICF)

---

izglītību uzrakstījis zēns ar invaliditāti un kas adresēta lēmumu pieņēmējiem Eiropā; ir izšķiroši svarīgi, lai skolas un izglītības ieguves vide, vecāki, aprūpētāji un pakalpojumu sniedzēji atzītu, cik svarīgi ir ļaut piepildīties bērnu un jauniešu ar invaliditāti centieniem; bērniem ar invaliditāti ir vajadzīga vienlīdzīga piekļuve pienācīgai un kvalitatīvai izglītībai agrīnajos dzīves gados iekļaujošā vidē;

14. iekļaujošās izglītības jēdziens ir ierosināts vairākos starptautiskos dokumentos, piemēram, Salamankas deklarācijā par principiem, politiku un praksi izglītībā personām ar īpašām vajadzībām (1994), ANO Standarta noteikumos par iespēju vienādošanu personām ar invaliditāti (1993), ANO Konvencijā par personu ar invaliditāti tiesībām (CRDP, 2006) un Eiropas stratēģijā invaliditātes jomā 2010-2020; stingrs apliecinājums tam ir pausts pārskatītajā Eiropas Sociālajā hartā (1966), kā arī Eiropas Padomes Rīcības plānā invaliditātes jomā 2006.–2015. gadam; tomēr lielākajā daļā valstu iekļaujošās izglītības principa pilnīga īstenošana vēl nav panākta; iekļaujošā izglītība ir atšķirīga no integrācijas parastajās skolās – integrācijas modelis paredz, ka izglītojamais pielāgosies izglītības sistēmai, turpretim iekļaujošās izglītības modelis paredz, ka izglītības sistēma pielāgosies visu izglītojamo vajadzībām, ievērojot cieņu pret cilvēku dažādību; iekļaujošā izglītības modeļa īstenošanai ir nepieciešams mainīt domāšanas veidu un izglītības kultūru;⁷

15. bērniem un jauniešiem ar invaliditāti ir jāpārvar daudzi šķēršļi, tiecoties pēc sasniegumiem izglītībā un pašrealizācijas; ir lielāka iespēja, ka pāreja uz neatkarīgu dzīvi pieauguša cilvēka statusā notiks veiksmīgāk, ja tā tiks plānota iepriekš ar attiecīgās personas līdzdalību, lai nodrošinātu viņa/viņas personas attīstības nepārtrauktību,

Iesaka, ka dalībvalstu valdībām, ņemot vērā minētos apsvērumus un atkarībā no savām valsts, reģionālajām un vietējām struktūrām un to attiecīgajiem pienākumiem, jānodrošina bērnu un jauniešu ar invaliditāti pilnīga iekļaušana sabiedrībā.

- a) Bērniem un jauniešiem ar invaliditāti jau kopš dzimšanas pilnībā jāspēj īstenot pamattiesības līdztiesīgi saviem vienaudžiem;
- b) Saprātīga pielāgojuma liegšana jāuzskata par diskrimināciju, kas vērsta pret personām ar invaliditāti;
- c) Lai dzīve sabiedrībā kļūtu par realitāti, visām personām, kam tas ir vajadzīgs, jādara pieejami pienācīgi alternatīvie pakalpojumi⁸ mājās, apdzīvotajā vietā vai personalizēta atbalsta veidā un jānodrošina piekļuve tiem;
- d) Jānodrošina pienācīgs finansējums sabiedrībā balstītiem sociālajiem pakalpojumiem, lai novērstu citus atstumtības veidus, ko izraisa vientulība, ģimeņu nabadzība un ekonomisko apstākļu pasliktināšanās dažās dalībvalstīs;
- e) Bērniem un jauniešiem – gan zēniem, gan meitenēm – ar invaliditāti jānodrošina vienlīdzīgas iespējas tikt uzklautiem un iesaistīties sabiedrības dzīvē;⁹

---

⁷ Ministru komitejas Ieteikums Nr. CM/Rec(2012)13 dalībvalstīm par kvalitatīvas izglītības nodrošināšanu; Ministru komitejas Ieteikums Nr. CM/Rec(2009)9 dalībvalstīm par tādu bērnu un jauniešu izglītību un sociālo iekļaušanu, kuriem ir autiskā spektra traucējumi.

⁸ Ministru komitejas Ieteikums dalībvalstīm Nr. CM/RecR(2005)5 par to bērnu tiesībām, kuri dzīvo bērnu aprūpes iestādēs.

⁹ Ministru komitejas Ieteikums Nr. CM/Rec(2010)2 dalībvalstīm par bērnu ar invaliditāti aprūpes ārpus bērnu aprūpes iestādes veicināšanu un dzīvi sabiedrībā.

-
- f) Jebkādas ar bērnu saistītas rīcības gadījumā prioritāra nozīme, salīdzinot ar citiem apsvērumiem, ir bērna interesēm, un šis princips jāievēro arī attiecībā uz bērniem ar invaliditāti;
- g) Pakalpojumi jāveido, paturot prātā individualizētu perspektīvu, kuras centrā atrodas cilvēks; turklāt iecere jāveido partnerībā ar bērniem un jauniešiem ar invaliditāti, vecākiem, sabiedrības pārstāvjiem, privātajām sabiedrībā balstītajām aģentūrām un valsts iestādēm;
- h) Pakalpojumi jāorganizē, balstoties uz skaidru un stabilu juridisko pamatu, un jānodrošina, ka tos sniedz personāls ar labu izglītību, vajadzības gadījumā izmantojot tehnoloģiskus risinājumus, kas veicina iekļaušanu;
- i) Lielāka uzmanība jāpievērš, lai noteiktu un likvidētu vai nepieļautu iespējamās šķēršļus, kas liedz piekļuvi apbūvētajai videi, transportam un labierīcībām, izglītībai un apmācībām, informācijai un saziņas iespējām, tostarp IKT, pakalpojumiem, kas tiek sniegti sabiedrībai vai kurus sabiedrība var izmantot pilsētās un lauku rajonos tā, lai bērni un jaunieši ar invaliditāti iesaistītos vai arī turpinātu būt iesaistīti, iekļauti un spējīgi piekļūt izglītības, kultūras sporta un brīvā laika pavadīšanas iespējām, darbam un profesionālajai apmācībai;
- j) Izglītojamiem ar invaliditāti – tāpat kā citiem – jānodrošina iespējas un motivācija pilnībā īstenot savu potenciālu akadēmiskajā, emocionālajā un sociālajā ziņā;
- k) Valdībām jo īpaši jāsadarbojas ar dažādām sabiedriskā un privātā sektora iesaistītajām pusēm, lai veiktu turpmāko pozitīvo rīcību:
- i) jānodrošina piekļuve, piemērojot universālā dizaina principus apbūvētajai videi, transportam, izglītībai un apmācībai, informācijai un saziņas iespējām, tostarp IKT, un pakalpojumiem, kas tiek sniegti sabiedrībai vai kurus sabiedrība var izmantot pilsētās un lauku rajonos, lai nodrošinātu, ka personām ar invaliditāti ir vienlīdzīgas piekļuves iespējas visām dzīves jomām, atzīmējot, ka vajadzības gadījumā jāparedz tehnoloģiski palīgrysinājumi un saprātīgi pielāgojumi individuālo vajadzību risināšanai;
- ii) bērnu un jauniešu – gan zēnu, gan meiteņu – ar invaliditāti interesēs jārada, jāuztur un jāveicina tādi dzīves apstākļi sabiedrībā, vēlams pašu ģimenēs, kas ir labvēlīgi viņu vispusīgai līdzdalībai un labklājībai pilsoniskajā sabiedrībā; deinstitucionalizācijai un pārejai no institucionalizētas uz sabiedrībā balstītu aprūpi jābūt galvenajam mērķim, uz kuru vērsta bērnu un jauniešu ar invaliditāti iekļaušanas politika;
- iii) jānosaka par prioritāti, jāpārtrauga un jāatbalsta starptautiskie juridiskie pienākumi nodrošināt iekļaujošu izglītību, kas pielāgota izglītojamo individuālajām vajadzībām, vienlaicīgi nodrošinot vajadzīgo atbalstu, un iespējas, lai panāktu, ka bērni un jaunieši ar invaliditāti izglītības un sociālajā ziņā sasniegtu pēc iespējas vairāk bērībā un pieaugušo vecumā, sākot jau no pirmsskolas iestādēm līdz darba gaitu uzsākšanai, kā arī visās atbilstošajās mūžizglītības programmās;
- iv) jānodrošina, lai iekļaujošā izglītība un profesionālā apmācība, pielāgojot mācību programmas, dotu jauniešiem ar invaliditāti vajadzīgās prasmes darbavietu iegūšanai atvērtā un iekļaujošā darba tirgū, un darba vietās būtu pieejami saprātīgi pielāgojumi un vajadzīgais atbalsts;

---

v) jāizveido rīcības plāni izglītības sistēmu reformēšanai, lai tās kļūtu iekļaujošas; pārejas periodam un parasto un speciālo skolu, koledžu un universitāšu esošā personāla profesionālajai attīstībai ir vajadzīgs pienācīgs finansējums, lai palīdzētu visai sistēmai un tajā iesaistītajām pusēm īstenot iekļaujošo izglītību un efektīvāk darboties šajā jomā; šiem plāniem jābūt cieši saistītiem ar deinstitucionalizācijas politiku;

vi) jāreformē pedagogu sākotnējās sagatavošanas programmas un apmācība darba vietā, lai skolotāji un mācītbspēki, kā arī skolu darbinieki un akadēmiskie mācītbspēki spētu veicināt, īstenot un uzturēt iekļaujošu izglītības sistēmu saskaņā ar 24. un 19. pantu ANO Konvencijā par personu ar invaliditāti tiesībām, proti, ka personām ar invaliditāti ir tiesības uz izglītību un patstāvīgu dzīvi un iekļautību sabiedrībā;

vii) bērni un jaunieši ar invaliditāti jāuzklausā, jārada viņiem iespējas un jāņem vērā viņu viedokļi, kad tiek pieņemti uz viņiem attiecināmi lēmumi, un viņi ir jāiesaista šajos procesos, ņemot vērā spēju attīstību, saskaņā ar 7. pantu ANO Konvencijā par personu ar invaliditāti tiesībām, proti, bērniem ar invaliditāti vienlīdzīgi ar citiem bērniem ir tiesības brīvi paust savu viedokli par visiem ar viņiem saistītajiem jautājumiem, viņu uzskatus pienācīgi ņemot vērā atbilstoši viņu vecumam un briedumam, un atbilstoši viņu invaliditātei un vecumam saņemt palīdzību šo tiesību īstenošanai;

viii) jāveicina izglītība cilvēktiesību jomā, kas paredzēta visiem un tiek īstenota, ievērojot ar invaliditāti un dzimumu līdztiesību saistītos aspektus, lai paātrinātu *jure* un *de facto* līdztiesības un taisnīguma iedibināšanu sabiedrībā labākai izpratnei par cilvēku dažādību un indivīda tiesībām;

ix) aktīvi jāaizstāv bērnu un jauniešu ar invaliditāti cilvēktiesības un jāaizsargā zēni un meitenes pret iespējamām viņu tiesību pārkāpumiem, vajadzības gadījumā ieviešot atbilstīgus juridiskus pret diskrimināciju vērstus aizsardzības pasākumus un saprotamā veidā informējot viņus par viņu tiesībām un esošajām prasību procedūrām, tādējādi panākot attiecīgajos starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos iekļauto tiesību pilnīgu ievērošanu;

x) jānodrošina, ka visi vajadzīgie pakalpojumi, piemēram, sabiedrībā balstīti sociālie un veselības aprūpes pakalpojumi, kas pielāgoti bērnu un jauniešu ar invaliditāti un viņu ģimeņu vajadzībām, būtu fiziski un cenas ziņā pieejami, kvalitatīvi, inovatīvi un ilgtspējīgi;

xi) jāatbalsta un/vai jānodrošina mācības profesionālajam personālam, kas strādā ar bērniem un jauniešiem ar invaliditāti, lai viņi, koordinējot darbu starp nozarēm, spētu apmierināt zēnu un meiteņu ar invaliditāti īpašās vajadzības, kad tie realizē savu individuālo potenciālu un cenšas dzīvot patstāvīgi;

xii) jārada risinājumi un jādalās labās prakses piemēros, lai atbalstītu jauniešu ar invaliditāti pāreju no mācību vides uz darba vidi un palīdzētu darba devējiem nodrošināt stabilu nodarbinātību jauniešiem ar invaliditāti;

xiii) šajos ieteikumos aizstāvēto pasākumu īstenošanā un pārraudzībā jāiesaista nevalstiskās organizācijas, kas pārstāv personas ar invaliditāti, jo īpaši tās, kas pārstāv bērnus un jauniešus ar invaliditāti un viņu ģimenes, kā arī nevalstiskie pakalpojumu sniedzēji;

xiv) jānodrošina šo ieteikumu un to papildinājuma visplašākā iespējamā izplatīšana visām attiecīgajām pusēm, jo īpaši privātā sektora pusēm, piemēram, veicot labas prakses apmaiņu starp dalībvalstīm, rīkojot mācību nodarbības un izpratnes veidošanas kampaņas, pieejamus

---

interneta portālus ar labas prakses piemēriem, izklāstus par pamata rīcību un cieši iesaistot pilsonisko sabiedrību;

xv) jautājumi, kas skar bērnus un jauniešus ar invaliditāti, jāiekļauj ANO ilgtspējīgas attīstības programmā laikposmam pēc 2015. gada.

Vēstule, ko jauniešis ar invaliditāti ir adresējis lēmumu pieņēmējiem Eiropā¹⁰

Nūkāsla, Galveja, Īrija
2012. gada 19. novembris

Godātie ministri visā Eiropā,

Mani sauc Olivers. Es esmu jauniešis ar autiskā spektra problēmām un vidēja līmeņa vispārējiem uztveres traucējumiem. 2013. gada jūnijā es absolvēju Sv. Džozefa skolu. Es ceru kļūt par videospēļu scenāristu. Nu jau kādu laiku tas ir mans sapnis.

Es gribētu dalīties ar Jums dažās savās domās par bērnu ar invaliditāti tiesībām, jo, manuprāt, mana balss ne vienmēr tiek sadzirdēta.

Ir ļoti svarīgi, lai bērniem ar invaliditāti būtu iespēja mācīties tajās pašās skolās kopā citiem bērniem. Tas ir veids, kā mēs varam mācīties dzīvot kopā un uzzināt, ka katram ir raksturīgs kaut kas tāds, kas dara viņu atšķirīgu un unikālu. Lai tas varētu notikt, mums ir vajadzīgas piemērotas un draudzīgas skolas, kur katrs var viegli pārvietoties un piedalīties visās aktivitātēs, kas notiek stundās, sporta un rotaļu laukumā. Mēs visi vēlamies mācīties, bet dažiem no mums ir vajadzīgas uzbrauktuves, audiogrāmatas un tulki. Bez šiem vai citiem atbalsta veidiem mēs nespējam baudīt to, ko var izdarīt citi mūsu vecuma bērni.

Esmu pārliecināts, ka izglītība ir ļoti svarīga, jo tieši šādā veidā es atklāju to, kas man patīk visvairāk. Man patīk strādāt pie projektiem, kuros es varu pats meklēt jaunu informāciju mācību grāmatās, grāmatās no bibliotēkas un internetā. Internets ļauj man būt informētam, un es domāju, ka katram bērnam vajadzētu dot iespēju izmantot datorus un sociālos medijus. Manā klasē bērni interesējas par dažādām lietām un mācās dažādos veidos. Piemēram, es zinu, ka radošā rakstīšana man padodas labāk nekā daudziem citiem bērniem. Es arī domāju, ka mums jādod iespēja nākt klajā ar priekšlikumiem un ierosinājumiem par to, ko mēs vēlamies mācīties, un skolotājiem mūsos jāieklaušās, jāsaprot mūs un jāizrāda pacietība.

Es domāju, ka bērniem ar invaliditāti jādod iespēja papildus skolai darīt to pašu, ko dara citi bērni, piemēram, doties ārpus mājas, satikties ar draugiem, jokot, apmeklēt kinoteātrus, nodarboties ar sportu un izklaidēties citos veidos. Mēs vēlamies visu to darīt tuvu pie mājām, bet dažreiz tas ir grūti. Neatkarīgi no tā, kas jūs esat, jums ir jādod iespēja un brīvība darīt to, ko jūs vēlaties un justies pieņemtam. Es vēlētos, lai katrs veltītu laiku un tiešām parunātu ar mums par to, ko mēs vēlamies un jūtam, un ieklausītos mūsos tai vietā, lai vienkārši pajautātu mūsu vecākiem, aprūpētājiem un skolotājiem.

Es zinu, ka valdībām un cilvēkiem mums apkārt ir pienākums pārliecināties par to, ka mūsu tiesības ir aizsargātas. Vai Jūs, lūdzu, varētu pārliecināties, ka tas notiks?

Ar cieņu,

Olivers Flanagans [Oliver Flanagan]

---

¹⁰ Pilns vēstules teksts publicēts ar autora iepriekš sniegtu piekrišanu.